

Φθινοπωρινή Έκθεση

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

Δημοσιονομικό Συμβούλιο

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Λεωφόρος Στροβόλου 53
Κτήριο Victory
2018 Στρόβολος, Λευκωσία
Ιστοσελίδα: www.fiscalcouncil.gov.cy
Τηλ.: 22606627, Φαξ: 22606656
info@fiscalcouncil.gov.cy

1 Περιεχόμενα

1 Περιεχόμενα.....	2
2 Έγκριση Φθινοπωρινής Έκθεσης 2020	3
3 Εισαγωγή	4
3.1 Θεσμικό πλαίσιο.....	4
3.1.1 Γενική ρήτρα διαφυγής	4
3.1.2 Προβλέψεις και κίνδυνοι	4
4 Σύνοψη	5
5 Μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις	7
5.1 Μακροοικονομικές προβλέψεις	7
5.1.1 Πρόσφατες εξελίξεις	7
5.2 Δημοσιονομικές εξελίξεις και δημόσιο χρέος.....	8
5.2.1 Δημόσιο χρέος.....	10
5.3 Οι κίνδυνοι παραμένουν	12
6 Ανταγωνιστικότητα και Δημοσιονομικοί κίνδυνοι.....	13
6.1 Ανταγωνιστικότητα	13
6.2 Δημοσιονομικοί κίνδυνοι	15
6.2.1.Γενικό Σχέδιο Υγείας (ΓΕΣΥ)	15
6.2.2 Μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (ΜΕΧ).....	16
6.2.3 Κρατικό μισθολόγιο.....	17
6.2.4 Αποταμίευση και συνταξιοδοτική επάρκεια.....	17
7 Καταληκτικό σχόλιο.....	20
Παράρτημα 1: Μακροοικονομικές προβλέψεις	21
Οκτώβριος 2020	21
Σκοπός	21
Σύνοψη	21
Συγκριτικός πίνακας προβλέψεων	22
Κυριότεροι οικονομικοί δείκτες και στοιχεία	22

2 Έγκριση Φθινοπωρινής Έκθεσης 2020

Η Έκθεση εγκρίθηκε ομόφωνα από το Δημοσιονομικό Συμβούλιο, στις 6/11/2020.

Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο

Δημήτρης Γεωργιάδης
Πρόεδρος

Άλκης Λοϊζίδης
Μέλος

Αντρέας Χαρίτου
Μέλος

Γραμματεία
Φρόσω Μανωλούδη

3 Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας έκθεσης είναι η αξιολόγηση των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων που συνοδεύουν τον Προϋπολογισμό του 2021 και το Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής 2021-2023 όπως και η συμμόρφωση με τους δημοσιονομικούς κανόνες όπως καθορίζονται στη σχετική νομοθεσία. Η Έκθεση ετοιμάστηκε με στοιχεία που είχε στη διάθεση του το Συμβούλιο μέχρι τις 26 Οκτωβρίου 2020.

3.1 Θεσμικό πλαίσιο

Στα πλαίσια της διαδικασίας αυτής το Δημοσιονομικό Συμβούλιο «Συμβούλιο» προχωρεί σύμφωνα με τον Περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμο στην αξιολόγηση:

- της δημοσιονομικής πολιτικής της Κυβέρνησης περιλαμβανομένων και των δημοσιονομικών μέτρων,
- της τήρησης του κανόνα για τη δημοσιονομική θέση που προβλέπει ότι το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης είναι ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό σε μεσοπρόθεσμη βάση και ότι το ετήσιο διαρθρωτικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης συγκλίνει προς το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που καθορίζεται από τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1466/97.
- Κατά πόσον η μείωση στο δημόσιο χρέος είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1467/97.

3.1.1 Γενική ρήτρα διαφυγής

Λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού και της αναγκαιότητας λήψης δραστικών μέτρων αντιμετώπισης τόσο της ίδιας όσων και των οικονομικών επιπτώσεων της, έχει τεθεί σε εφαρμογή η πρόνοια της Γενικής Ρήτρας Διαφυγής («ΓΡΔ», General Escape Clause) του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Η ενεργοποίηση της ΓΡΔ έγινε με πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹ τον Μάρτιο του 2020 και επιτρέπει την παρέκκλιση από τις πρόνοιες του Συμφώνου λόγω ενός ασυνήθιστου γεγονότος εκτός του ελέγχου ενός ή περισσότερων κρατών μελών και το οποίο έχει σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο.

Αυτό πρακτικά επιτρέπει την απόκλιση από το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο ή από την κατάλληλη πορεία προσαρμογής προς αυτόν, τόσο κατά την αξιολόγηση όσο και κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Σταθερότητας. Η απόκλιση από τις απαιτήσεις είναι προσωρινή και δεν πρέπει να θέτει σε κίνδυνο τη δημοσιονομική βιωσιμότητα.

3.1.2 Προβλέψεις και κίνδυνοι

Επιπρόσθετα, το Συμβούλιο δημοσιεύει στην Έκθεση του στοιχεία που αφορούν το μακροοικονομικό περιβάλλον, τη διαδικασία και τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη διατύπωση εκτίμησης για τις μακροοικονομικές προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών που συνοδεύουν τον Προϋπολογισμό του 2021 και την αξιολόγηση του κατά πόσο υφίσταται οποιαδήποτε συστημική μεροληψία στις μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις κατά το χρόνο δημοσίευσης από τον Υπουργό.

Στα πλαίσια αυτά το Συμβούλιο καταγράφει τους βασικότερους κινδύνους που μπορούν να διαφοροποιήσουν τη πορεία των δημόσιων οικονομικών και την αναγκαιότητα λήψης μέτρων τα οποία θα μπορούν να αντιμετωπίσουν ή να μετριάσουν τις επιπτώσεις των κινδύνων που αναφέρονται.

¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_500

4 Σύνοψη

Το Συμβούλιο αφού μελέτησε τα στατιστικά στοιχεία και δεδομένα που είχε στη διάθεση του μέχρι τις 20 Οκτωβρίου 2020 και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιάζουσες συνθήκες που προκλήθηκαν και συνεχίζουν λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού επισημαίνει τα πιο κάτω:

- Το μακροοικονομικό περιβάλλον για τους πρώτους εννέα μήνες του 2020 παρουσίασε επιδείνωση σε σχέση με το αντίστοιχο του 2019.
- Τα τελευταία γεγονότα σχετικά με το υφιστάμενο Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα (ΚΕΠ) τα οποία οδήγησαν στον τερματισμό του, όπως και η αύξηση των κρουσμάτων της πανδημίας τόσο εντός Κύπρου όσο και μεταξύ των κυριότερων της εμπορικών εταίρων, αναμφίβολα θα έχουν περεταίρω αρνητική επίδραση στην πορεία της οικονομίας και κατ' επέκταση στα δημόσια οικονομικά. Στο παρόν στάδιο είναι αδύνατη η ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων.
- Η Κύπρος όπως και τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν ενεργοποιήσει τη Γενική Ρήτρα Διαφυγής, η οποία επιτρέπει την προσωρινή απόκλιση από τους αριθμητικούς δημοσιονομικούς κανόνες με στόχο την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της κρίσης. Το Συμβούλιο επισημαίνει ότι η χρήση της Ρήτρας αυτής είναι προσωρινή και ο σχεδιασμός αντιμετώπισης της Πανδημίας επιβάλλεται να λαμβάνει υπόψη τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών.
- Οι γενικές εκτιμήσεις για την επόμενη τριετία εμπεριέχουν μεγάλο βαθμό αβεβαιότητας, λόγω της μη προβλεψιμότητας για την εξέλιξη της πανδημίας του COVID-19, για το πότε και σε πιο βαθμό θα μπορέσει να αντιμετωπιστεί και κατά πόσο θα διαφοροποιηθούν μόνιμα οι καταναλωτικές συνήθειες και συμπεριφορές. Οι μέχρι σήμερα μακροοικονομικές προβλέψεις αφορούν ένα ευρύ φάσμα τιμών το οποίο βασίζεται σε παραδοχές σεναρίων για την εξέλιξη της πανδημίας. Το Συμβούλιο θεωρεί ότι οι προβλέψεις και ο δημοσιονομικός σχεδιασμός θα πρέπει να αναθεωρούνται και να αναπροσαρμόζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα ανάλογα με τα νέα στοιχεία και δεδομένα αντικατοπτρίζοντας πιο ξεκάθαρη εικόνα για την εξέλιξη της πανδημίας και τις επιπτώσεις της στην οικονομία.
- Στο μεσοδιάστημα και μέχρι να ξεκαθαρίσει το σκηνικό αναφορικά με την εξέλιξη της πανδημίας και λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση στην οποία θα βρίσκεται η οικονομική δραστηριότητα, οι δημοσιονομικοί πόροι θα πρέπει να διοχετεύονται με φειδώ. Τα μέτρα στήριξης από την κυβέρνηση θα πρέπει να καλύπτουν μόνο βιώσιμες δραστηριότητες που αντιμετωπίζουν προσωρινά προβλήματα ρευστότητας και νοικοκυριά τα οποία θα έχουν απόλυτη ανάγκη. Το κράτος θα πρέπει να συνεχίσει να διατηρεί ένα αποθεματικό με γνώμονα τη δημιουργία νέας ανάγκης παρέμβασης σε κατοπινό στάδιο. Επιπρόσθετα, θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη το ενδεχόμενο το δημόσιο χρέος να καταστεί μη βιώσιμο, είτε λόγω της περαιτέρω αύξησης του, είτε λόγω μείωσης της δυνατότητας πραγματοποίησης

ικανοποιητικών δημοσιονομικών πλεονασμάτων. Πιθανή μείωση της παραγωγικής δυνατότητας της Κύπρου ή και ενδεχόμενη αύξηση των επιτοκίων θα έχουν αρνητική επίπτωση στη δυνατότητα εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους γι' αυτό θα πρέπει να διατηρηθεί στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο.

- Με βάση τα μέχρι σήμερα δεδομένα και παραδοχές, τα οποία επαναλαμβάνεται ότι χαρακτηρίζονται από μεγάλο βαθμό αβεβαιότητας, η Κύπρος φαίνεται να παραμένει σε θέση να εξυπηρετεί το δημόσιο χρέος. Η πρόβλεψη αυτή καταγράφεται στις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.
- Η διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας και η δημιουργία συνθηκών ευημερίας του συνόλου των πολιτών πέραν των πιο πάνω μπορούν να διασφαλιστούν με:
 - Την άμεση προώθηση των μεταρρυθμίσεων που έχουν καταγραφεί από αρμόδιους φορείς και οργανισμούς και που διατυπώνονται επανειλημμένα στις Εκθέσεις του Συμβουλίου και που στόχο έχουν να καταστήσουν την Κύπρο μια πιο ανταγωνιστική οικονομία και πιο ελκυστικό προορισμό για ουσιαστικές και παραγωγικές επενδύσεις που θα δημιουργήσουν καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα.
 - Την αποφυγή εξάρτησης σε προσωρινές πολιτικές, οι οποίες μπορούν να τερματιστούν απρόσμενα, να επηρεάσουν αρνητικά άλλους τομείς της οικονομίας ή και νοικοκυριά και παράλληλα να δημιουργήσουν άλλες μόνιμες κρατικές δαπάνες.
 - Τη συγκράτηση των κρατικών δαπανών κα ιδιαίτερα του κρατικού μισθολογίου το οποίο ακόμη και πριν την εκδήλωση της πανδημίας άρχισε να αυξάνεται με βαθμό ψηλότερο του αντίστοιχου της οικονομικής ανάπτυξης.
 - Τον έλεγχο των δαπανών του Γενικού Συστήματος Υγείας.
 - Τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος με τη δραστική μείωση του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων που παραμένουν εντός και εκτός του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
 - Την ενθάρρυνση της αποταμίευσης η οποία θα συμβάλει στην επίλυση του διαφαινόμενου προβλήματος της συνταξιοδοτικής ανεπάρκειας και στη δημιουργία καλύτερων επενδυτικών συνθηκών.

5 Μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις

5.1 Μακροοικονομικές προβλέψεις

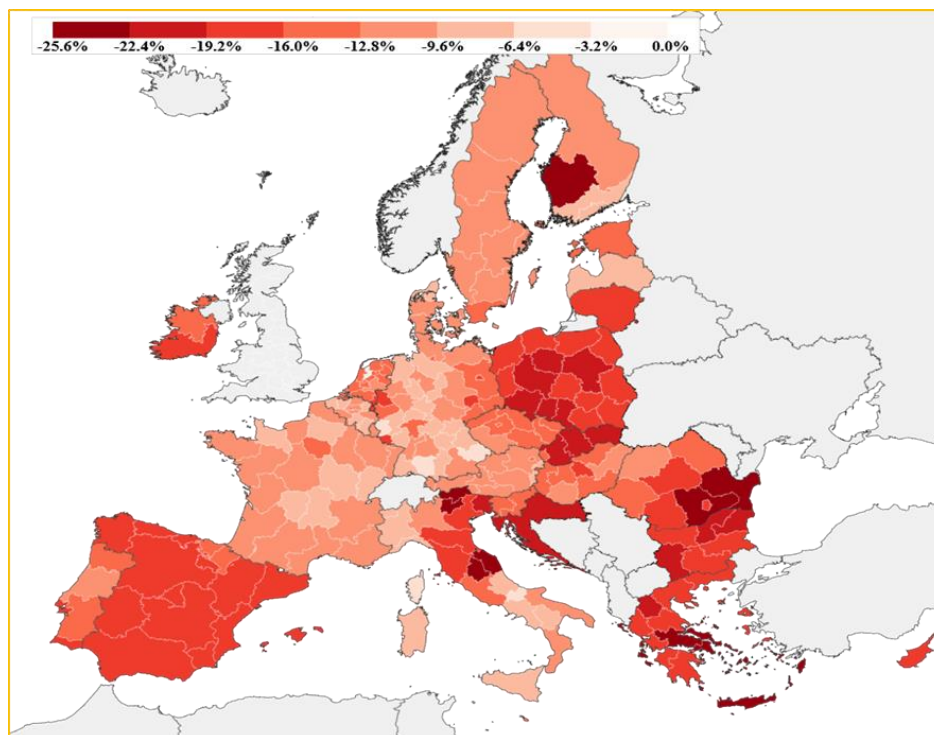
Το Συμβούλιο σε συνεδρίαση του στις 9 Οκτωβρίου 2020 προχώρησε στην αξιολόγηση των μακροοικονομικών προβλέψεων του Υπουργείου Οικονομικών, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για τον καταρτισμό του Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2021 και του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου 2021-2023. Το Συμβούλιο έκρινε πως οι προβλέψεις ήταν εντός αποδεκτών ορίων. Τα στοιχεία που στηρίζουν την απόφαση καταγράφονται στο σχετικό Παράρτημα 1 «Μακροοικονομικές Προβλέψεις Οκτώβριος 2020».

5.1.1 Πρόσφατες εξελίξεις

Μετά τη διαδικασία αξιολόγησης των μακροοικονομικών προβλέψεων του Υπουργείου Οικονομικών στις 9 Οκτωβρίου 2020 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στα κρούσματα Covid-19 στην Κύπρο όπως και στον υπόλοιπο κόσμο. Ως αποτέλεσμα, τα κράτη πέραν του αυξημένου κόστους αντιμετώπισης της πανδημίας και των επιπτώσεων της, λαμβάνουν περιοριστικά μέτρα που επηρεάζουν αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα.

Η επίδραση της πανδημίας στην οικονομία της κάθε χώρας πέραν του αριθμού των κρουσμάτων διαφοροποιείται αναλόγως του τύπου της οικονομίας. Χώρες των οποίων η οικονομία βασίζεται στον εξωτερικό τουρισμό αναπόφευκτα θα επηρεαστούν περισσότερο. Αυτό διαφαίνεται και από το σχετικό Χάρτη/ Γράφημα 1 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που ακολουθεί. Το σχετικό Γράφημα αποτυπώνει τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την οικονομική επίδραση της πανδημίας χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα μέτρα πολιτικής παρέμβασης.

Γράφημα 1 Επίδραση της Πανδημίας στις χώρες της ΕΕ

Στις 13 Οκτωβρίου 2020 το Υπουργικό Συμβούλιο προχώρησε στον τερματισμό του υφιστάμενου Κυπριακού Επενδυτικού Προγράμματος (ΚΕΠ). Το ΚΕΠ, παρά τα προβλήματα και προκλήσεις που δημιούργησε, είχε θετική συνεισφορά στην οικονομική δραστηριότητα και αυτό αναμενόταν να συνεχιστεί για τη περίοδο που θα διαρκούσε. Ο τερματισμός του ΚΕΠ αναμένεται να έχει αρνητική επίδραση η οποία όμως δεν μπορεί να ποσοτικοποιηθεί με ακρίβεια.

Οι δύο πιο πάνω εξελίξεις αυξάνουν το κίνδυνο σημαντικής επιδείνωσης του οικονομικού περιβάλλοντος.

Το Συμβούλιο πέραν του βασικού σεναρίου που βασίστηκε στις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών που είχαν αξιολογηθεί στις 9/10/2020, προχώρησε στην ετοιμασία δύο άλλων σεναρίων, το πρώτο με επιπρόσθετες ήπιες επιπτώσεις στην οικονομία και το δεύτερο με αυξημένες. Σημειώνεται πως σε κανένα από τα δύο σενάρια δεν προβλέπεται λήψη μέτρων που αντιστοιχούν σε ολικό κλείσιμο της οικονομίας, αντίστοιχα του δευτέρου τριμήνου του έτους. Τα τρία σενάρια παρουσιάζονται στον Πίνακα 1 «Μακροοικονομικές προβλέψεις» που ακολουθεί.

Πίνακας 1

Μακροοικονομικές προβλέψεις				
	2020	2021	2022	2023
Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ				
Αξιολόγηση *	-5.5	4.5	3.5	2.8
Σενάριο 1	-5.8	3.8	3.6	3.0
Σενάριο 2	-6.2	3.3	3.7	3.1
Πληθωρισμός				
Αξιολόγηση *	-0.6	1.0	1.5	2.0
Σενάριο 1	-0.8	0.9	1.4	1.8
Σενάριο 2	-1.0	0.8	1.3	1.6
Ανεργία				
Αξιολόγηση *	8.0	7.0	6.0	5.2
Σενάριο 1	8.2	7.7	6.9	5.7
Σενάριο 2	8.4	7.9	7.1	5.9
* Προβλέψεις Υπουργείου Οικονομικών όπως είχαν αξιολογηθεί από το Συμβούλιο στις 9/10/2020				

5.2 Δημοσιονομικές εξελίξεις και δημόσιο χρέος

Η Κύπρος όπως και τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν ενεργοποιήσει τη Γενική Ρήτρα Διαφυγής, η οποία επιτρέπει την προσωρινή απόκλιση από τους αριθμητικούς δημοσιονομικούς κανόνες με στόχο την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της κρίσης.

Η λήψη δραστικών μέτρων, μεταξύ των οποίων μέτρων στήριξης της οικονομίας και του συστήματος υγείας με σημαντικό δημοσιονομικό κόστος, ήταν σε μεγάλο βαθμό αναπόφευκτα και επιθυμητά. Το Συμβούλιο επισημαίνει ότι η χρήση της Ρήτρας αυτής είναι προσωρινή και ότι ο σχεδιασμός αντιμετώπισης της πανδημίας επιβάλλεται να λαμβάνει υπόψη τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και επαναλαμβάνει τη θέση που

διατυπώθηκε στην προηγούμενη Εαρινή Έκθεση του ότι «τα μέτρα στήριξης από την κυβέρνηση θα πρέπει να διοχετεύονται μόνο σε βιώσιμες δραστηριότητες που αντιμετωπίζουν προσωρινά προβλήματα ρευστότητας και σε νοικοκυριά τα οποία θα έχουν απόλυτη ανάγκη. Το κράτος θα πρέπει να διατηρεί ένα αποθεματικό με γνώμονα τη δημιουργία νέας ανάγκης παρέμβασης σε κατοπινό στάδιο. Επιπρόσθετα, θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη το ενδεχόμενο το δημόσιο χρέος να καταστεί μη βιώσιμο, είτε λόγω της περαιτέρω αύξησης του, είτε λόγω μείωσης της δυνατότητας πραγματοποίησης ικανοποιητικών δημοσιονομικών πλεονασμάτων. Πιθανή μείωση της παραγωγικής δυνατότητας της Κύπρου ή και ενδεχόμενη αύξηση των επιτοκίων θα έχουν αρνητική επίπτωση στη δυνατότητα εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους γι' αυτό θα πρέπει να διατηρηθεί στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο».

Το Συμβούλιο βασιζόμενο στα διαφοροποιημένα μακροοικονομικά σενάρια που προαναφέρθηκαν και παρουσιάζονται στον πιο πάνω Πίνακα 1, καταγράφει στον Πίνακα 2 τις αντίστοιχες διαφοροποιήσεις στις δημοσιονομικές προβλέψεις και στο δημόσιο χρέος.

Πίνακας 2

Δημοσιονομικές προβλέψεις και δημόσιο χρέος				
	2020	2021	2022	2023
Δημοσιονομικό ισοζύγιο				
Αξιολόγηση *	-4.5	-0.7	-0.6	-0.1
Σενάριο 1	-5.0	-1.4	-0.9	-0.3
Σενάριο 2	-5.7	-2.1	-1.3	-0.8
Πρωτογενές ισοζύγιο				
Αξιολόγηση *	-2.2	1.4	1.3	1.5
Σενάριο 1	-2.7	0.8	1.1	1.3
Σενάριο 2	-3.4	0.0	0.6	0.9
Δημόσιο χρέος				
Αξιολόγηση *	114.8	111.0	102.3	98.1
Σενάριο 1	117.4	114.0	110.0	106.0
Σενάριο 2	118.1	116.2	112.6	109.1
* Προβλέψεις Υπουργείου Οικονομικών όπως είχαν αξιολογηθεί από το Συμβούλιο στις 9/10/2020				

Σημειώνεται πως στα πιο πάνω, δεν συμπεριλαμβάνονται ποσά που θα πιθανόν να δοθούν στην Κύπρο μέσω της Διευκόλυνσής για την ανάκαμψη και ανθεκτικότητα της ΕΕ (Recovery and Resilience Facility)² κατά την επόμενη διετία.

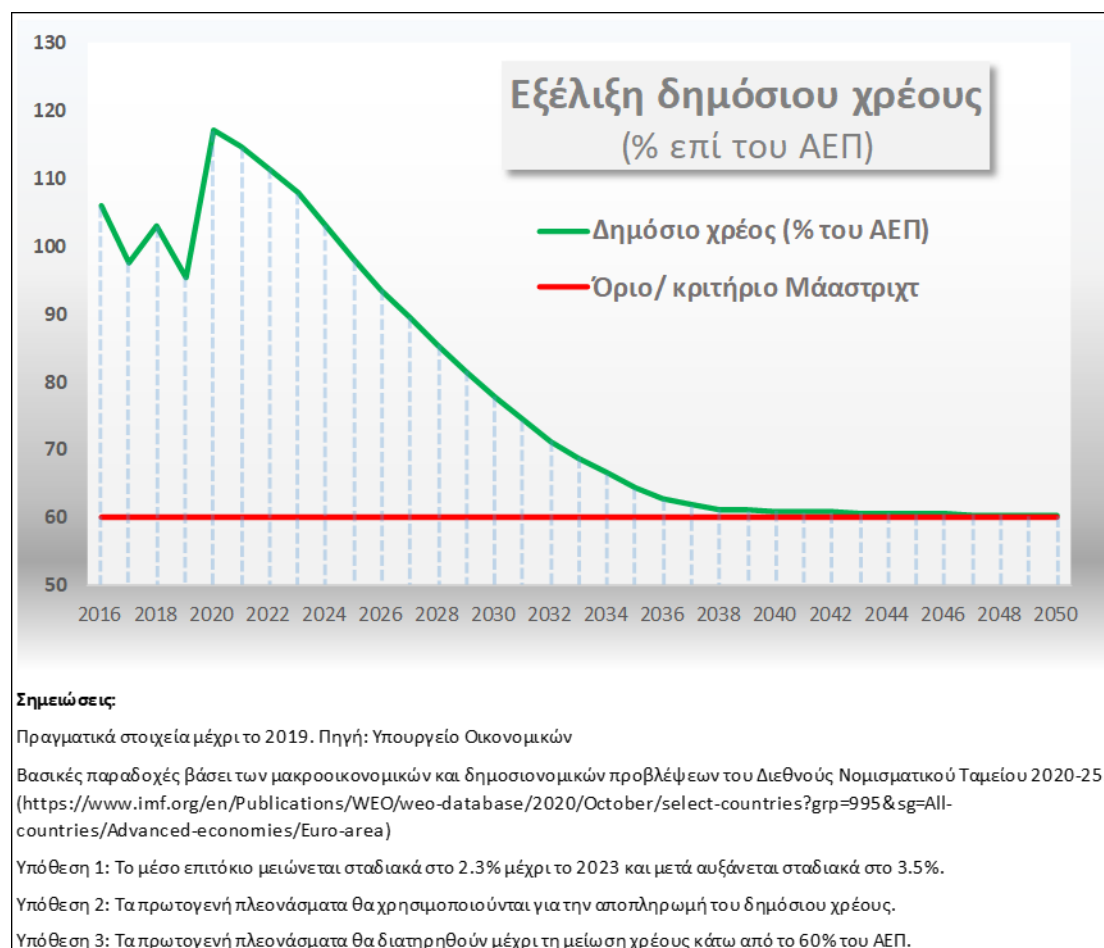
² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1659

5.2.1 Δημόσιο χρέος

Τα μέτρα στήριξης της οικονομίας και αντιμετώπισης της πανδημίας, τα μειωμένα κρατικά έσοδα λόγω της οικονομικής επιβράδυνσης έχουν αυξήσει σημαντικά τον κρατικό δανεισμό σε όλες τις χώρες. Την ίδια ώρα το ΑΕΠ που αποτελεί τον παρονομαστή στο δείκτη δημοσίου χρέους έχει μειωθεί. Ως αποτέλεσμα των δύο ο σχετικός δείκτης Χρέος προς ΑΕΠ έχει αυξηθεί σημαντικά. Στην περίπτωση της Κύπρου το αναμενόμενο σενάριο είναι μέχρι το τέλος του έτους ο δείκτης να ανέλθει στο 114,8% του ΑΕΠ.

Παρά τη σημαντική επιδείνωση και το αναμενόμενο αρνητικό περιβάλλον που αφορά στην τρέχουσα διετία, το δημόσιο χρέος αναμένεται να παραμείνει σε διαχειρίσιμα επίπεδα (Γράφημα 2), δεδομένου ότι δεν θα υπάρξουν σημαντικές αρνητικές εξελίξεις λόγω της Πανδημίας και δεν θα υπάρξει μόνιμη διαφοροποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής των χρόνων που προηγήθηκαν της κρίσης όπου καταγράφονταν σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα.

Γράφημα 2

Η διατήρηση της εκτίμησης ότι το δημόσιο χρέος της Κύπρου παραμένει βιώσιμο αποτυπώνεται και από τις τελευταίες εκτιμήσεις τόσο των οίκων αξιολόγησης όσο και άλλων θεσμών όπως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ).

Συγκεκριμένα οι εκτιμήσεις των οίκων αξιολόγησης για την πιστοληπτική ικανότητα της Κύπρου καταγράφονται στον πιο κάτω Πίνακα 3³.

Πίνακας 3

Αξιολογήσεις από Οίκους που υπάρχει συμβατική σχέση				
Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρό- θεσμο Χρέος	Βραχυπρό- θεσμο Χρέος	Προοπτική	Τελευταία Ημερ. Αξιολόγησης
DBRS	BBB(L)	R-2	Σταθερή	16-05-20
Fitch	BBB-	F3	Σταθερή	02-10-20
Moody's	Ba2	NP	Θετική	25-06-20
Standard & Poor's	BBB-	A-3	Σταθερή	04-09-20

Αξιολογήσεις από Οίκους που δεν υπάρχει συμβατική σχέση				
Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρό- θεσμο Χρέος	Βραχυπρό- θεσμο Χρέος	Προοπτική	Τελευταία Ημερ. Αξιολόγησης
Capital Intelligence Ratings	BB+	B	Σταθερή	20-03-20
Creditreform Rating	BBB-	Δ.Α	Σταθερή	24-04-20
Scope Ratings	BBB-	S-2	Σταθερή	07-08-20

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) στην τελευταία έκδοση Οκτωβρίου της Έκθεσης Δημοσιονομικού Παρατηρητηρίου (Fiscal Monitor Report)⁴ εκτιμά ότι το Δημόσιο Χρέος της Κύπρου θα ανέλθει στο 118,4% του ΑΕΠ μέχρι το τέλος του 2020 και στη συνέχεια θα μειώνεται κατά 5 με 6 ποσοστιαίες μονάδες ετησίως. Η μείωση αυτή προβλέπεται να προέλθει εν μέρει (α) από την πραγματοποίηση πρωτογενών πλεονασμάτων, 0,3% του ΑΕΠ το 2021 και στη συνέχεια 1,9% με 3,2% του ΑΕΠ την τετραετία που ακολουθεί και (β) από την αύξηση του ΑΕΠ, η οποία αναμένεται να ανέλθει στο 4,5% το 2021 και μέχρι το 2025 να συγκλίνει στο δυνητικό ρυθμό ανάπτυξης του 2,5% (Προβλέψεις Παγκόσμιες Οικονομικές Προοπτικές, World Economic Outlook⁵ του Οκτωβρίου 2020).

Την άμεση επιστροφή της Κύπρου σε πρωτογενή πλεονάσματα καταγράφουν και οι καλοκαιρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁶ σύμφωνα με τις οποίες το ΑΕΠ της Κύπρου θα αυξηθεί κατά 5,25 % το 2020, μετά όμως από μια αρχικά προβλεπόμενη μείωση της τάξης του 7,75%.

Θετική είναι η προοπτική για τη δυνατότητα εξυπηρέτησης του Δημόσιου Χρέους από την δηλωμένη πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), όπως και από τις προβλέψεις των περισσότερων μακροοικονομολόγων, που προδιαγράφουν πολύ χαμηλά επιτόκια για τουλάχιστον τον μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Μόλις στις αρχές Σεπτεμβρίου η Πρόεδρος της ΕΚΤ Κριστίν Λαγκάρντ επαναδιατύπωσε τη θέση για συνέχιση της πολιτικής στήριξης της ρευστότητας στις αγορές και στη διατήρηση χαμηλών επιτοκίων. Συγκεκριμένα σε

³ Πηγή: Γραφείο Διαχείρισης Δημόσιου Χρέους.

⁴ <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2020/09/30/october-2020-fiscal-monitor>

⁵ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>

⁶ https://ec.europa.eu/economy_finance/forecasts/2020/summer/ecfin_forecast_summer_2020_cy_en.pdf

συνέντευξη της στο World Street Journal⁷ στις 6 Οκτωβρίου ανέφερε ότι «η τράπεζα είναι έτοιμη να παράσχει νέα νομισματική τόνωση προς στήριξη της μουδιασμένης οικονομικής ανάκαμψης της Ευρωζώνης από την Πανδημία του Covid-19, συμπεριλαμβανομένης μια μείωσης των επιτοκίων πέραν των υφιστάμενων αρνητικών».

5.3 Οι κίνδυνοι παραμένουν

Το Συμβούλιο τονίζει ότι παρά τις πιο πάνω εκτιμήσεις παραμένουν σημαντικοί κίνδυνοι. Το μακροοικονομικό σκηνικό μπορεί εύκολα να επιδεινωθεί, κάτι που διαφάνηκε πρόσφατα με την απότομη αύξηση των κρουσμάτων της πανδημίας τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό και από τον άμεσο τερματισμό του Κυπριακού Επενδυτικού Προγράμματος. Επίσης υπενθυμίζεται και τονίζεται ότι το δημόσιο χρέος στην Κύπρο παραμένει σε πολύ ψηλά επίπεδα, ενώ σε επίσης συγκριτικά ψηλά επίπεδα παραμένει το ιδιωτικό χρέος. Στους κινδύνους συμπεριλαμβάνονται το χαμηλό ποσοστό αποταμίευσης των κυπριακών νοικοκυριών όπως και το ψηλό ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων που παραμένουν εντός και εκτός του χρηματοπιστωτικού συστήματος και καταγράφονται στην παρούσα έκθεση. Αυτά περιορίζουν τη δυνατότητα περαιτέρω αντίδρασης της κυβέρνησης για στήριξη της οικονομίας, όπως και του χρηματοπιστωτικού τομέα σε περίπτωση που χρειαστεί.

⁷ <https://www.wsj.com/articles/ecbs-christine-lagarde-is-prepared-to-inject-fresh-stimulus-cut-rates-11601973358#:~:text=European%20Central%20Bank%20President%20Christine,interest%20rate%20further%20below%20zero.&text=The%20ECB's%20key%20interest%20rate%20currently%20stands%20at%20minus%200.5%25>.

6 Ανταγωνιστικότητα και Δημοσιονομικοί κίνδυνοι

Η πανδημία του Covid-19 και η απρόσμενη και οριστική διακοπή του Κυπριακού Επενδυτικού Προγράμματος, ανάδειξαν για ακόμη μια φορά την αναγκαιότητα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της Κυπριακής οικονομίας, της δραστηκής μείωσης του δημόσιου και ιδιωτικού χρέους όπως και των μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων και της συγκράτησης των κρατικών δαπανών.

6.1 Ανταγωνιστικότητα

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας όχι μόνο επιτρέπει σε μια οικονομία να μεγιστοποιεί την παραγωγή πλούτου για το σύνολο του πληθυσμού, αλλά ταυτόχρονα την καθιστά πιο ευέλικτη με αποτέλεσμα να μπορεί να αντιμετωπίζει κρίσης όπως αυτή της Πανδημίας και να προσαρμόζεται γρηγορότερα και πιο αποτελεσματικά στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται.

Οι τελευταίες εκθέσεις διεθνών οργανισμών που ασχολούνται με θέματα ανταγωνιστικότητας καταγράφουν μια βελτίωση στην εικόνα της Κύπρου, εντούτοις κάποιες σημαντικές αδυναμίες παραμένουν.

Η Κύπρος κατέγραψε βελτίωση 3 θέσεων ανάμεσα σε 190 χώρες στο δείκτη «Doing Business» της Παγκόσμιας Τράπεζας⁸. Στην έκδοση για το 2020 η Κύπρος βρέθηκε στην 54^η θέση, όμως διαπιστώνονται κάποιες σημαντικές αδυναμίες. Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 3 της Διεθνούς Τράπεζας που ακολουθεί η Κύπρος βρίσκεται στην 142^η θέση και υστερεί σημαντικά στην εκτέλεση συμβάσεων (Contract Enforcement) κυρίως λόγω των καθυστερήσεων στην εκδίκαση υποθέσεων.

Γράφημα 3 (Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα).

⁸ <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/cyprus>

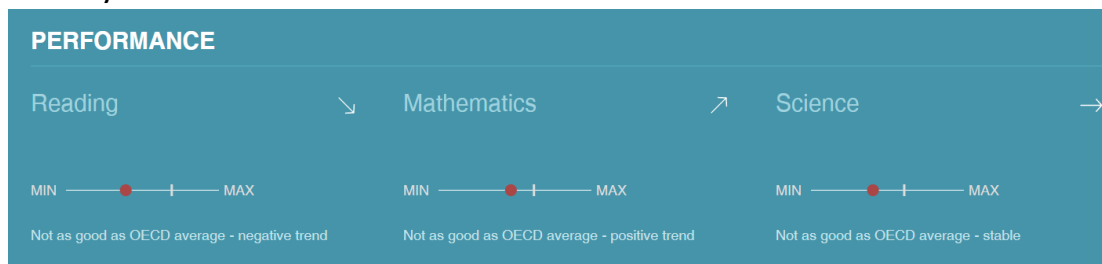
Στην τελευταία αξιολόγηση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ για τον «Παγκόσμιο Δείκτη Ανταγωνιστικότητας 2019»⁹ η Κύπρος παρέμεινε στην ίδια 44^η θέση που είναι ανάμεσα στις χαμηλότερες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Σημαντικές αδυναμίες καταγράφονται στην αποτελεσματικότητα υιοθέτησης τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών (58^η θέση) και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (76^η θέση).

Σύμφωνα με την τελευταία Έκθεση του IMD¹⁰ που αξιολογεί την ανταγωνιστικότητα για περισσότερες από 60 χώρες η Κύπρος βελτίωσε τη θέση της σημαντικά, κατά 11 θέσεις και ανήλθε στην 30^η θέση. Η Έκθεση διαπιστώνει βελτίωση σε όλους τους δείκτες. Παρά τη βελτίωση αδυναμίες καταγράφονται στα κεφάλαια «Επιχειρηματική αποτελεσματικότητα» και «Υποδομές».

Οι αδυναμίες της Κυπριακής Οικονομίας και οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις καταγράφονται λεπτομερώς και διαχρονικά τόσο στις Εκθέσεις του Συμβουλίου όσο και των αρμόδιων ευρωπαϊκών θεσμών. Στο τελευταίο έγγραφο εργασίας του προσωπικού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωκοινοβούλιο ημερομηνίας 26/2/2020¹¹ μεταξύ άλλων διαπιστώνεται ότι χρειάζονται άμεσα μεταρρυθμίσεις που συμπεριλαμβάνουν:

- Τη **βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης**. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «ο χρόνος που απαιτείται για την εκδίκαση αστικών, εμπορικών και διοικητικών υποθέσεων στα πρωτοδικεία (737 ημέρες σε σύγκριση με 1 118 το 2017) εξακολουθεί να είναι μεταξύ των υψηλότερων στην ΕΕ».
- Τη **βελτίωση του συστήματος παιδείας**, το οποίο παρά τη συγκριτικά ψηλή δαπάνη δεν παράγει τα αναμενόμενα ποιοτικά αποτελέσματα. Όπως φαίνεται και από τα τελευταία στοιχεία της PISA που αξιολογεί τα συστήματα παιδείας σε διεθνές επίπεδο η Κύπρος υστερεί σημαντικά στα σημαντικότερα μαθήματα (Πίνακας 4).

Πίνακας 4

Η μέση δαπάνη στην παιδεία στην Κύπρο είναι κοντά στο 6% του ΑΕΠ, δηλαδή ένα τρίτο περισσότερο από τον αντίστοιχο μέσο της ΕΕ που ανέρχεται στο 4,5% του ΑΕΠ (στοιχεία EUROSTAT).

- Τη **βελτίωση των υποδομών** όσον αφορά **την εκμετάλλευση νέων τεχνολογιών** και η λήψη μέτρων για τον καλύτερο στρατηγικό σχεδιασμό με στόχο την **καινοτομία και την ανάπτυξη**. Βήματα προς την ορθή κατεύθυνση που φέρνουν πιο κοντά την

⁹ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

¹⁰ <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2020/>

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1584543810241&uri=CELEX%3A52020SC0512>

ακαδημαϊκή και επιχειρηματική κοινότητα και που υποβοηθούν το μεσοπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό με στόχο τη βιώσιμη και διατηρήσιμη ανάπτυξη έχουν γίνει με τη δημιουργία του Συμβουλίου Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου και του Ιδρύματος Καινοτομίας και Έρευνας. Οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να ενισχυθούν και να επιταχυνθεί η υλοποίηση των προτάσεων.

- Τον **περιορισμό της αχρειαστής γραφειοκρατίας και τη βελτίωση της διαφάνειας και των θεσμών**, που πέραν της βελτίωσης στην επιχειρηματικότητα, θα περιορίσουν τα φαινόμενα διαφθοράς. Θετική συνεισφορά θα έχουν και οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της τοπικής αυτοδιοίκησης όπως στη δημόσια διοίκηση.
- Την **ενίσχυση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας κρατικών οργανισμών με εμπορικές δραστηριότητες**, είτε μέσω της διαδικασίας ιδιωτικοποιήσεων, είτε μέσω συμπράξεων με τον ιδιωτικό τομέα.

Καταληκτικά το Συμβούλιο επαναλαμβάνει τις προειδοποιήσεις του ότι σε περιόδους κρίσεων, όπως αυτής του 2013 η εφαρμογή ακόμη και μη ορθολογιστικών υπό ομαλές συνθήκες μέτρων, όπως το σχέδιο πολιτογραφήσεων (Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα) μπορεί να επιφέρει προσωρινές θετικές επιπτώσεις, τόσο στην Οικονομία όσο και στα δημόσια οικονομικά. Όπως όμως είχε τονιστεί και διαφανεί στη συνέχεια η παράταση και διεύρυνση τους μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις σε άλλους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας και να προκαλεί αστάθεια και αβεβαιότητα. Ταυτόχρονα μπορεί να καταστήσουν την οικονομία πιο ευάλωτη, ειδικότερα στην περίπτωση απότομης και απρόσμενης δραστηκής μείωσης της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Επιπρόσθετα, υπάρχει κίνδυνος δημιουργίας μόνιμων κρατικών δαπανών με τη λανθασμένη υπόθεση ότι τα δημοσιονομικά έσοδα από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα θα είναι και αυτά μόνιμα. Το Συμβούλιο σημειώνει την απόφαση της κυβέρνησης για τερματισμό του πιο πάνω σχεδίου και τονίζει ότι μέσω της προώθησης των μεταρρυθμίσεων θα περιοριστεί η εξάρτηση της οικονομίας σε μη διατηρήσιμες δραστηριότητες και θα δημιουργηθούν καλύτερες συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης και σταθερότητας που θα συμπεριλαμβάνουν το σύνολο του πληθυσμού.

6.2 Δημοσιονομικοί κίνδυνοι

Πέραν των όσων καταγράφονται πιο πάνω, το Συμβούλιο τονίζει την ανάγκη συνεχούς παρακολούθησης και άμεσης λήψης μέτρων όπου κρίνεται αναγκαίο ώστε να περιοριστούν κίνδυνοι που ενδεχομένως να προκαλέσουν σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα.

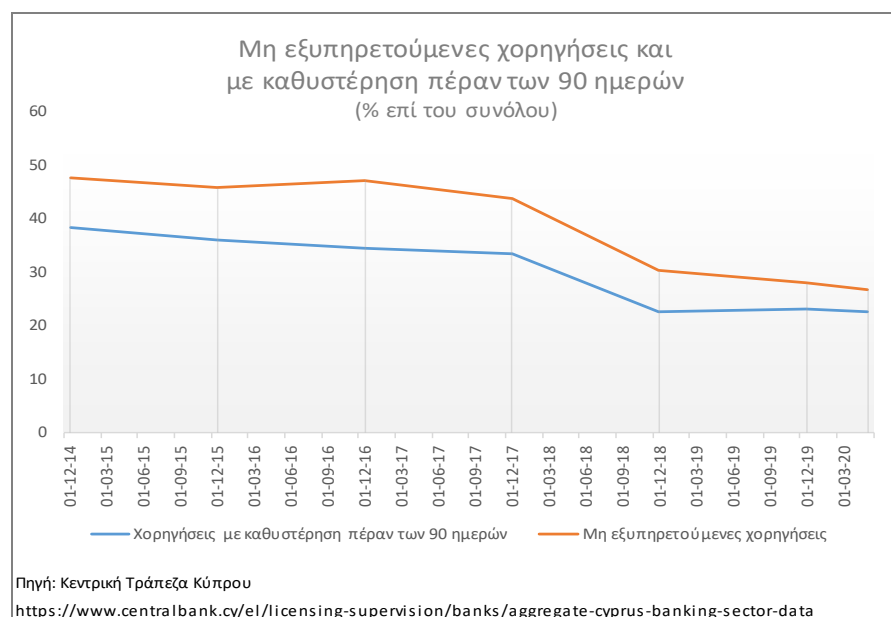
6.2.1. Γενικό Σχέδιο Υγείας (ΓΕΣΥ)

Η έναρξη της εφαρμογής του ΓΕΣΥ συνοδεύτηκε με την εκδήλωση της πανδημίας του COVID-19, γεγονός που αυξάνει τους κινδύνους και τις προκλήσεις. Τα συστήματα υγείας, ακόμη και μοντέλα που λειτουργούν για δεκαετίες και που θεωρούνται ως πρότυπα, δοκιμάζονται υπό το βάρος της πανδημίας. Το Συμβούλιο θεωρεί πως οι δαπάνες του συστήματος θα πρέπει να είναι υπό συνεχή παρακολούθηση με στόχο τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του συστήματος χωρίς να απειλείται η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Τυχόν φαινόμενα καταχρήσεων και κακοδιαχείρισης θα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα και δραστικά. Η συνέχιση τους θα έχει αρνητικό αντίκτυπο όχι μόνο στο συνολικό κόστος αλλά και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Μια τέτοια εξέλιξη πιθανότατα θα οδηγήσει το σύστημα σε ένα φαύλο κύκλο, όπου ασθενείς και επαγγελματίες του τομέα θα βρίσκουν λύσεις εκτός αυτού με αποτέλεσμα να μειώνεται όλο και περισσότερο η ποιότητα των υπηρεσιών και να αυξάνεται το κόστος, απειλώντας ακόμη και τη βιωσιμότητα του.

6.2.2 Μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (MEX)

Το τελευταίο διάστημα έχει καταγραφεί βελτίωση στην αντιμετώπιση του προβλήματος των MEX (Γράφημα 4) αλλά αυτό παραμένει σοβαρό, παρά τη σημαντική ανάκαμψη της οικονομίας και αποτελεί μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις τόσο για τα δημόσια οικονομικά όσο και για το σύνολο της οικονομίας. Το περιορισμένο ενδιαφέρον για συμμετοχή στο σχέδιο Εστία και η μείωση της ανεργίας μέχρι και το Μάρτιο του 2020 υποδεικνύουν την ύπαρξη μιας απροθυμίας στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων από την μια και αδυναμία επιβολής τους από την άλλη.

Γράφημα 4

Τα αντίστοιχα ποσοστά MEX στο σύνολο της Ευρωζώνης παραμένουν σε μονοψήφιο αριθμό. Λόγω της πρόθεσης της ΕΕ να προχωρήσει σε πλήρη τραπεζική ένωση και στη δημιουργία ενός κοινού συστήματος εγγύησης καταθέσεων με προϋπόθεση τη περαιτέρω μείωση των MEX, αναμένεται ότι θα ασκηθούν σημαντικές πιέσεις προς την κατεύθυνση αυτή. Επιπρόσθετα μεγάλο μέρος της μείωσης των MEX αφορά χορηγήσεις που έχουν πωληθεί εκτός του τραπεζικού συστήματος αλλά παραμένουν εντός της οικονομίας. Στο σύνολο τους οι MEX παραμένουν σε υπερβολικά ψηλό επίπεδο κάτι που αποτελεί βαρίδι στην οικονομική ανάπτυξη και που προκαλεί αβεβαιότητα και κινδύνους για τα δημόσια οικονομικά.

Το Συμβούλιο θεωρεί ότι θα πρέπει να προωθηθούν άμεσα όλες οι αναγκαίες αλλαγές ώστε να δημιουργηθεί το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο και οι συνθήκες για μείωση των MEX, ακόμη και με την επιβολή δραστικών μέτρων όπως η εκποίηση των υποθηκευμένων ακινήτων. Το Συμβούλιο αναγνωρίζει ότι θα υπάρξουν περιπτώσεις όπου νοικοκυριά και επιχειρήσεις θα περιέλθουν σε δύσκολη θέση. Η στήριξη των περιπτώσεων αυτών μπορεί και θα πρέπει να γίνεται μέσω άλλων υφιστάμενων ή νέων σχεδίων στήριξης. Η καθολική απαγόρευση των εκποιήσεων ενυπόθηκων ακινήτων προκαλεί αστάθεια και κινδύνους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και κατ' επέκταση στα δημόσια οικονομικά, περιορίζει τη χρηματοδότηση και αυξάνει το κόστος της για τα υπόλοιπα νοικοκυριά και επιχειρήσεις, ενθαρρύνει και καλλιεργεί την κουλτούρα της μη εξυπηρέτησης υποχρεώσεων στην οικονομία και σημαντικότερα αποκλείει τα νέα νοικοκυριά και τους δυνητικούς επαγγελματίες και επιχειρηματίες που δεν έχουν άλλη περιουσία από το να έχουν πρόσβαση σε αναγκαία χρηματοδότηση για την απόκτηση μόνιμης κατοικίας ή επαγγελματικής στέγης.

6.2.3 Κρατικό μισθολόγιο

Η διαχρονική θέση του Συμβουλίου για τον έλεγχο των κρατικών δαπανών και ιδιαίτερα του κρατικού μισθολογίου που από το 2019 (Γράφημα 5) άρχισε να αυξάνεται με ρυθμούς πέραν του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ παραμένει. Συγκεκριμένα μέσα στα πλαίσια της ευρύτερης μεταρρύθμισης της δημόσιας υπηρεσίας θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα διάφανο και ορθολογιστικό σύστημα αξιολόγησης και καθορισμού απολαβών στο δημόσιο τομέα, το οποίο μεταξύ άλλων θα λαμβάνει υπόψη την πορεία της οικονομίας, τις δημοσιονομικές δυνατότητες, την παραγωγικότητα, τα καθήκοντα και το βαθμό ευθύνης και τις αντίστοιχες απολαβές στον ιδιωτικό τομέα και στην υπόλοιπη ΕΕ.

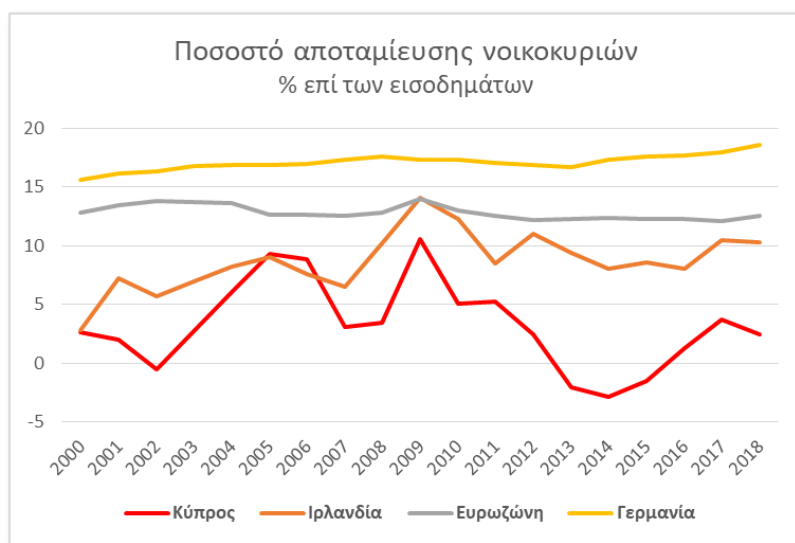
Γράφημα 5

6.2.4 Αποταμίευση και συνταξιοδοτική επάρκεια

Κατά το τελευταίο εξάμηνο οι καταθέσεις και κατ' επέκταση η αποταμίευση στην Κύπρο, όπως και σε αρκετές χώρες της ΕΕ έχει αυξηθεί σημαντικά. Η λήψη δραστικών μέτρων από την κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της πανδημίας έχουν (α) οδηγήσει στην διατήρηση των εισοδημάτων των νοικοκυριών από την μια και (β) στον περιορισμό των δαπανών λόγω των περιοριστικών μέτρων. Ως αποτέλεσμα η αύξηση της αποταμίευσης δεν μπορεί να αποδοθεί με σιγουριά στην αλλαγή νοοτροπίας από τα νοικοκυριά. Όπως φαίνεται και από το Γράφημα 6 η αποταμίευση στην Κύπρο μέχρι και το 2018 παραμένει διαχρονικά σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

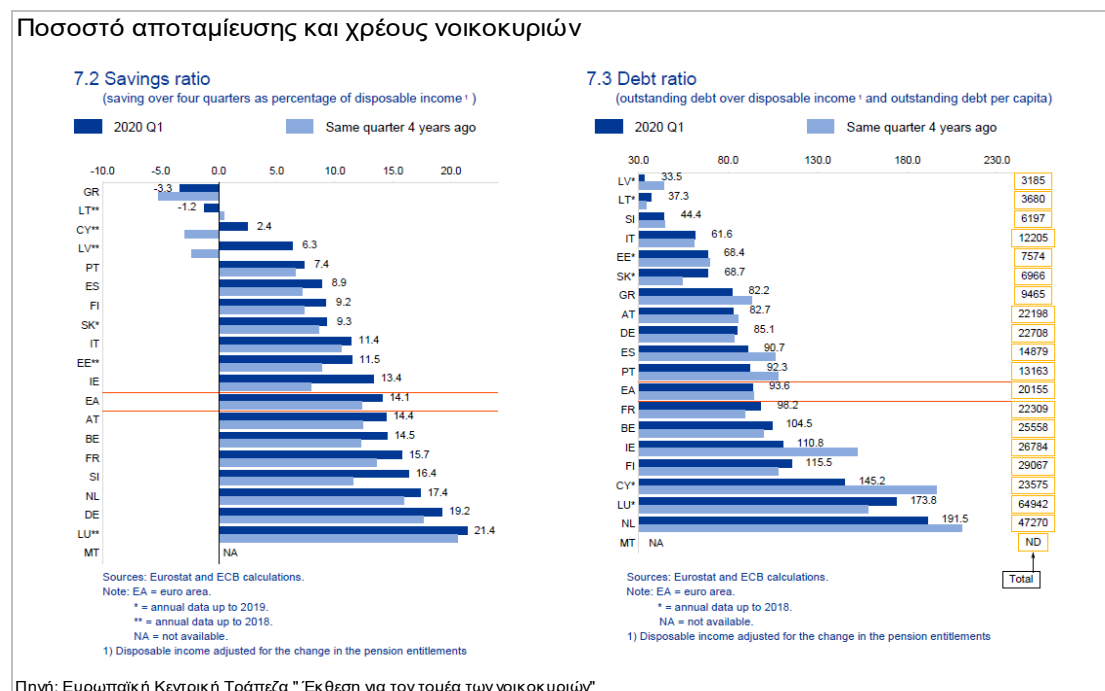
Γράφημα 6

Παράλληλα την διετία 2013-2014 που ακολούθησε την διάσωση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων κυρίως μέσω των καταθέσεων παρατηρήθηκε εκροή και από τα Ταμεία Προνοίας της τάξης των 2,5 δις ευρώ. Σύμφωνα με στοιχεία της ευρωπαϊκής εποπτικής αρχής συνταξιοδοτικών ταμείων EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) τα αποθεματικά των εν λόγω ταμείων στην Κύπρο βρίσκονται στο ένα τρίτο του αντίστοιχου Ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Επιπρόσθετα σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας την αμέσως προ της πανδημίας περίοδο το ποσοστό αποταμίευσης των Κυπριακών νοικοκυριών ήταν το δεύτερο χαμηλότερο στην Ευρωζώνη, ενώ ταυτόχρονα είχαν την τρίτη ψηλότερη αναλογία κατά κεφαλή χρέους προς διαθέσιμο εισόδημα (Γράφημα 7).

Γράφημα 7

Η ανάγκη για τη δημιουργία ενός βιώσιμου συνταξιοδοτικού συστήματος το οποίο θα διασφαλίσει επαρκή συνταξιοδοτικά ωφελήματα στους πολίτες, αποτρέποντας το ενδεχόμενο το κράτος να χρειαστεί να αντιμετωπίσει την ανάγκη για κοινωνική προστασία των συνταξιούχων, παραμένει. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η αποταμίευση των νοικοκυριών η οποία διαχρονικά παρουσιάζεται πολύ χαμηλή με την παροχή κινήτρων, με την μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου και την ενίσχυση της εποπτείας. Τονίζεται ότι η δημιουργία ενός ισχυρού και εποπτευομένου συνταξιοδοτικού συστήματος, πέραν από τα οφέλη προς τα μέλη του, θα αποτελεί πηγή υγιούς χρηματοδότησης της οικονομίας και ένα μηχανισμό που θα υποβοηθά στην ορθολογιστική λειτουργία των επιχειρήσεων.

7 Καταληκτικό σχόλιο

Η πανδημία του COVID-19 έχει αναδείξει την ευκολία με την οποία μπορεί να μεταβληθεί το εθνικό και παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον όπως και την αναγκαιότητα, ο ιδιωτικός και περισσότερο ο δημόσιος τομέας να είναι προετοιμασμένοι για αντιμετώπιση τέτοιων αναταράξεων. Επίσης σημαντική είναι η ικανότητα της οικονομίας να αντιδρά άμεσα και αποτελεσματικά, όπως και να προσαρμόζεται στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται. Προϋπόθεση γι' αυτά είναι η δημιουργία και διατήρηση αποθεματικών, ο περιορισμός του υπερδανεισμού και η ανάπτυξη ενός αξιόπιστου και ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.

Όσον αφορά στα δημόσια οικονομικά το Συμβούλιο θεωρεί, ότι λόγω της αβεβαιότητας που αφορούν στην πορεία της πανδημίας, δεν πρέπει να επέλθει εφησυχασμός και χαλάρωση. Θα πρέπει να γίνεται συνεχώς πλήρης επαναξιολόγηση των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων και αναλόγως θα πρέπει να προσαρμόζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για το 2021 και ο μεσοπρόθεσμος σχεδιασμός για την επόμενη τριετία.

Στο μεσοδιάστημα και μέχρι να ξεκαθαρίσει το σκηνικό αναφορικά με την εξέλιξη της πανδημίας και σε ποια κατάσταση θα βρίσκεται η οικονομική δραστηριότητα, οι δημοσιονομικοί πόροι θα πρέπει να διοχετεύονται με φειδώ. Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη Εαρινή Έκθεση «Δημόσια κονδύλια θα πρέπει να στηρίζουν μόνο βιώσιμες δραστηριότητες που αντιμετωπίζουν προσωρινά προβλήματα ρευστότητας και νοικοκυριά τα οποία θα έχουν απόλυτη ανάγκη. Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η πανδημία μπορεί να επανέλθει αργότερα και να δημιουργήσει την ανάγκη λήψης νέων μέτρων που ενδεχομένως να επηρεάσουν αρνητικά την οικονομία και τα δημόσια οικονομικά. Το κράτος θα πρέπει να διατηρεί ένα αποθεματικό με γνώμονα την δημιουργία νέας ανάγκης παρέμβασης σε μετέπειτα στάδιο. Επιπρόσθετα, θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη το ενδεχόμενο το δημόσιο χρέος να καταστεί μη βιώσιμο, είτε λόγω αύξησης του, είτε λόγω μείωσης της δυνατότητας πραγματοποίησης ικανοποιητικών πλεονασμάτων από το δημόσιο».

Παράρτημα 1: Μακροοικονομικές προβλέψεις

Οκτώβριος 2020

Σκοπός

Ο σκοπός του παρόντος σημειώματος είναι η αξιολόγηση των μακροοικονομικών προβλέψεων που χρησιμοποιήθηκαν από το Υπουργείο Οικονομικών για τον καταρτισμό του Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2021 και του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου 2021-2023. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια εξετάζεται κατά πόσο προέκυψαν νέα στοιχεία από τον περασμένο Μάιο που στηρίζουν τη διαφοροποίηση των μακροοικονομικών προβλέψεων και αν ναι κατά πόσο οι νέες προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών είναι εντός αποδεκτών ορίων.

Σύνοψη

Η φετινή χρονιά, λόγω της πανδημίας COVID-19 χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό αβεβαιότητας, ο οποίος αναμένεται να συνεχιστεί και το 2021. Είναι πιθανόν οι επιπτώσεις της πανδημίας να προκαλέσουν μακροχρόνιες διαφοροποιήσεις σε καταναλωτικές συμπεριφορές και κατ' επέκταση στην οικονομία. Τα άνευ προηγουμένου μέτρα που έχουν ληφθεί σε εθνικό αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχουν μετριάσει τις άμεσες επιπτώσεις στην οικονομία και έχουν περιορίσει την υπό άλλες συνθήκες τον βαθμό μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας και αύξησης της ανεργίας. Την ίδια ώρα τα μέτρα αυτά έχουν οδηγήσει σε αύξηση του δημόσιου χρέους τόσο σε μέγεθος όσο και επί τοις εκατό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, το οποίο δημιουργεί μελλοντικές προκλήσεις.

Η πανδημία πέραν του ότι έχει καταστήσει τη ετοιμασία των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων εξαιρετικά δύσκολη, έχει οδηγήσει και στην αναστολή της εφαρμογής των δημοσιονομικών κανόνων, όπως αυτοί καθορίζονται στο εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.

Κατά τη διαδικασία της ετοιμασίας του Στρατηγικού Πλαισίου Δημοσιονομικής Πολιτικής 2021-23, οι μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις ήταν περιορισμένες, ακόμη και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου δόθηκαν μόνο για μια διετία και μόνο για τον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ και τον πληθωρισμό. Τις ίδιες προκλήσεις αντιμετώπισαν κατά την ετοιμασία των προβλέψεων και άλλοι οργανισμοί όπως οι διεθνείς Οίκοι Αξιολόγησης, η Κεντρική Τράπεζα και η Μονάδα Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια το Δημοσιονομικό Συμβούλιο (Συμβούλιο) παραθέτει τα κυριότερα σημεία που χρησιμοποίησε για την αξιολόγηση του και για την εξαγωγή συμπεράσματος και τα στοιχεία τα οποία ήταν διαθέσιμα ή έχουν συλλεχθεί κατόπιν συναντήσεων μέχρι την Τρίτη 06/10/2020.

Συγκριτικός πίνακας προβλέψεων

Μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις 2020							
	Υπουργείο Οικονομικών		Ευρωπαϊκή	Κεντρική	Πανεπιστήμιο	Standard &	Fitch
	Άνοιξη	Φθινόπωρο	Επιτροπή 7/2020	Τράπεζα	Κύπρου	Poor's	
Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ	-7.0%	-5.5%	-7.75%	-7.30%	-6.5%	-7.3%	-6.0%
Πληθωρισμός	0.5%	-0.6%	-0.5%	-0.5%	-0.7%	-	-
Ανεργία	9.0%	8.0%	-	8.3%	-	-	-
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο	-4.3%	-4.5%	-	-	-	-	-5.0%
Πρωτογενές ισοζύγιο	-1.8%	-2.2%	-	-	-	-	-
Δημόσιο χρέος	116.8%	114.8%	-	-	-	118.0%	-

Για τις επόμενες χρονιές που καλύπτονται από το Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής 2021-2023, πέραν του μεγάλου βαθμού αβεβαιότητας, υπάρχει περιορισμένος αριθμός προβλέψεων. Συγκεκριμένα το Υπουργείο Οικονομικών θεωρεί ότι το 2021 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα ανέλθει στο 4,5%. Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου και του οίκου αξιολόγησης Standard & Poor's κυμαίνονται μεταξύ του 5,25% και 5,60%. Οι φθινοπωρινές προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν ήταν διαθέσιμες κατά την διαδικασία αξιολόγησης.

Κυριότεροι οικονομικοί δείκτες και στοιχεία

Ανεργία: Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) για τον μήνα Αύγουστο¹² του 2020 η ανεργία στην Κύπρο είχε ανέλθει στο 7,4%. Τα τελευταία εποχιακά διορθωμένα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου¹³ δείχνουν αύξηση (3,6%) των εγγεγραμμένων ανέργων για το Σεπτέμβριο, από 35502 άτομα στα 36452. Η κυβέρνηση έχει εκφράσει την πρόθεση όπως συνεχίσει και μέσα στο 2021 την στήριξη της αγοράς εργασίας. Όπως αναφέρεται σε ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών¹⁴ «Ο Π/Υ για το 2021 συνεχίζει να περιλαμβάνει μέτρα συγκράτησης της απασχόλησης και του ύψους των επιδομάτων/ αποζημιώσεων/ οικονομικών ωφελημάτων». Τα μέτρα στήριξης και οι δεσμεύσεις που τα συνοδεύουν και αφορούν στη μη απόλυση υπαλλήλων, έχουν από τη μια δημοσιονομικό κόστος αλλά πετυχαίνουν συγκράτηση του ποσοστού της ανεργίας και της κατανάλωσης από την άλλη.

Απολαβές υπαλλήλων: Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας οι μέσες μηνιαίες απολαβές κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους¹⁵ κατέγραψαν οριακή μείωση 0,45% από τα €2013 στα €2004. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο ήταν αυξημένες κατά 1,6% ή €31.

¹² <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10663603/3-01102020-AP-EN.pdf/f45c24be-3304-e6b7-80c8-04eae7529519>

¹³

[https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/all/ED798800DBC6A2FEC225857B00605D40/\\$file/Registered_Unemployed-Sep20-EL-061020.pdf?OpenElement](https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/all/ED798800DBC6A2FEC225857B00605D40/$file/Registered_Unemployed-Sep20-EL-061020.pdf?OpenElement)

¹⁴ http://mof.gov.cy/assets/modules/wnp/articles/202010/752/docs/presentation_budget_2021_23.pdf

¹⁵ https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/labour_34main_gr/labour_34main_gr?OpenForm&sub=4&sel=2

Πληθωρισμός: Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή σύμφωνα με την προκαταρκτική εκτίμηση της Eurostat για το Σεπτέμβριο¹⁶ ήταν -0,8%.

Γενικά στοιχεία: Οι προβλέψεις που συνόδεψαν το Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής 2021-2023 βασίζονταν σε συγκεκριμένες παραδοχές. Το Υπουργείο Οικονομικών προχώρησε στην ετοιμασία διαφορετικών σεναρίων λόγω της αβεβαιότητας που επικρατούσε. Όσον αφορά τις μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις, το βασικό σενάριο, όπως παρουσιάζεται στον πιο πάνω πίνακα, έγιναν οι ακόλουθες βασικές παραδοχές:

- Το 2020 τα έσοδα από τον τουρισμό θα είναι μειωμένα κατά 75%.
- Τα περιοριστικά μέτρα θα έχουν διάρκεια δύο μηνών και θα ακολουθήσει μεταβατική
- περίοδος τριών μηνών με σταδιακή άρση τους.
- Η κατανάλωση θα μειωθεί κατά 8%. Αυτό βασίζεται στην υπόθεση ότι τα μέτρα
- στήριξης της αγοράς εργασίας και των νοικοκυριών θα ενισχύσουν την κατανάλωση
- κατά την περίοδο που ισχύουν τα μέτρα.
- Οι εισαγωγές θα είναι μειωμένες κατά 20% και οι εξαγωγές κατά 30%.
- κατασκευαστικός τομέας θα έχει σημαντική μείωση.
- Θετική επίδραση στο ΑΕΠ θα έχει ο δημόσιος τομέας λόγω των αυξημένων δαπανών.

Όπως έχει διαφανεί μέχρι σήμερα, τα έσοδα από τον Τουρισμό μέχρι και τον Αύγουστο του 2020, είναι μειωμένα κατά περίπου 90%.

Τα μέτρα που έχουν ληφθεί για στήριξη της οικονομίας και της αγοράς εργασίας, όπως και η παραμονή εντός της οικονομίας των ποσών που θα δαπανούσαν Κύπριοι που θα ταξίδευαν στο εξωτερικό, με βάση τα στατιστικά στοιχεία ετησίως δαπανούνται 1,5 δις ευρώ, φαίνεται να είχαν θετικότερη της αναμενομένης επίδρασης. Μέχρι και τον Ιούλιο του 2020 το εξωτερικό εμπόριο, εισαγωγές και εξαγωγές, ήταν μειωμένο κατά 11-12%. Ανάλογη εικόνα παρουσιάζουν και τα έσοδα από δασμούς. Μέχρι τον Απρίλιο η συνολική μείωση είχε φτάσει το 20,3% σε σχέση με το πρώτο τετράμηνο του 2019, ενώ μέχρι και τον Αύγουστο του 2020 το ποσοστό μείωσης περιορίστηκε στο 15,2%.

Ο δείκτης αξίας Λιανικού Εμπορίου είχε απότομη μείωση τον Απρίλιο (29%) αλλά στη συνέχεια ανέκαμψε με τον μέσο όρο για την περίοδο μέχρι και τον Ιούλιο να καταγράφει μείωση 4,3% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (Στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας).

Οι εισπράξεις ΦΠΑ για το πρώτο οκτάμηνο του έτους, που συμπεριλαμβάνει την κλειστή περίοδο της οικονομίας, είναι μειωμένες κατά 15,6%.

¹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10663654/2-02102020-AP-EN.pdf/96310899-d2db-1918-d6cb-c7a67f6163a3>

Εξέταση συστημικής μεροληψίας στις προβλέψεις

Το Συμβούλιο σύμφωνα με τη νομοθεσία προβαίνει σε τακτά χρονικά διαστήματα σε αξιολογήσεις κατά πόσο υφίσταται οποιαδήποτε συστημική μεροληψία στις μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις κατά το χρόνο δημοσίευσης από τον Υπουργό και εάν υφίσταται, υποβάλλει εισηγήσεις στον Υπουργό για τις απαιτούμενες ενέργειες προς αποφυγή τέτοιας μεροληψίας.

Εξέταση Συστημικής Μεροληψίας Μακροοικονομικών και Δημοσιονομικών Προβλέψεων									
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Μεταβολή ΑΕΠ	09-14	0.4	1.6	2.0					
	05-15	0.2	1.4	2.0	2.2				
	09-15	0.5	1.4	2.0	2.2				
	04-16		2.2	2.5	2.5	2.5			
	09-16		2.7	2.8	2.8	2.8			
	04-17				2.9	2.7	2.7		
	09-17				3.0	2.7	2.7		
	04-18				3.8	3.6	3.2	3.0	
	09-18				4.0	3.8	3.4	3.0	
	04-19					3.6	3.2	3.0	3.0
	09-19					3.2	2.9	2.7	2.7
	04-20					3.2	-7.0	6.0	
	09-20						-5.5	4.5	3.5
	Μέγιστη	0.5	2.7	2.8	4.0	3.8	3.4	6.0	3.5
	Ελάχιστη	0.2	1.4	2.0	2.2	2.5	-7.0	2.7	2.7
	Μέση	0.4	1.9	2.3	2.9	3.1	0.7	3.7	3.1
Ανεργία	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ	2.0	4.8	4.5	4.1	3.2			
	09-14	17.0	15.8	14.2					
	05-15	16.1	15.1	13.8	12.5				
	09-15	16.0	15.0	13.7	12.4				
	04-16		14.0	13.0	11.5	10.0			
	09-16		12.5	11.0	10.0	9.0			
	04-17				10.0	8.5	7.0		
	09-17				9.5	8.0	6.5		
	04-18				9.5	8.0	6.5	5.0	
	09-18				8.5	7.0	6.3	5.5	
	04-19					7.0	6.0	5.5	5.0
	09-19					7.0	6.0	5.5	5.0
	04-20					7.1	9.0	7.5	
	09-20						8.0	7.0	6.0
	Μέγιστη	17.0	15.8	14.2	12.5	10.0	9.0	7.5	6.0
	Ελάχιστη	16.0	12.5	11.0	8.5	7.0	6.0	5.0	5.0
	Μέση	16.4	14.5	13.1	10.5	8.0	6.9	6.0	5.3
Πληθωρισμός	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ	14.9	12.9	11.1	8.4	7.1			
	09-14	0.9	1.3	1.5					
	05-15	-0.8	0.9	1.3	1.5				
	09-15	-0.9	0.7	1.2	1.4				
	04-16		-0.7	0.5	1.6	2.0			
	09-16		-0.9	0.5	1.6	2.0			
	04-17				1.0	1.5	2.0		
	09-17				1.0	1.5	2.0		
	04-18				0.5	1.0	1.5	2.0	
	09-18				1.0	1.2	1.5	2.0	
	04-19					0.5	1.2	1.5	1.5
	09-19					0.5	1.2	1.5	1.5
	04-20						0.5	1.0	
	09-20						-0.6	1.0	1.5
	Μέγιστη	0.9	1.3	1.5	1.6	2.0	2.0	2.0	1.5
	Ελάχιστη	-0.9	-0.9	0.5	0.5	0.5	-0.6	1.0	1.5
	Μέση	-0.3	0.3	1.0	1.2	1.3	1.2	1.5	1.5
Δημοσιονομικό	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ	-1.5	-1.2	0.7	0.8	0.5			
	09-14	-5.2	-2.2	-1.5					
	05-15	1.2	-0.1	0.6	0.6				
	09-15	-0.9	-0.1	0.5	1.1				
	04-16		-0.4	-0.5	-0.2	0.4			
	09-16		-0.3	-0.4	-0.1	0.7			
	04-17				0.4	0.4	0.4		
	09-17				1.0	1.0	1.1		
	04-18				1.7	1.7	1.8	1.9	
	09-18				3.0	2.9	2.7	2.6	
	04-19					3.0	2.6	2.4	2.2
	09-19					3.8	2.7	2.5	2.3
	04-20					2.7	-4.3		
	09-20						-4.5	-0.7	-0.6
	Μέγιστη	1.2	-0.1	0.6	3.0	3.8	2.7	2.6	2.3
	Ελάχιστη	-5.2	-2.2	-1.5	-0.2	0.4	-4.5	-0.7	-0.6
	Μέση	-1.6	-0.6	-0.3	0.9	1.8	0.3	1.7	1.3
Πρωτογενές	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ	-0.3	0.3	1.8	3.4	2.7			
	09-14	Σημ. 1	1.2	2.5	Σημ.2				
	05-15	1.5	2.5	3.0	3.0				
	09-15	1.9	2.4	2.8	3.3				
	04-16		2.2	1.9	2.3	3.0			
	09-16		2.3	2.0	2.5	3.4			
	04-17				2.9	3.0	3.0		
	09-17				3.8	3.8	3.8		
	04-18				4.5	4.7	4.6	4.6	
	09-18				5.4	5.5	5.3	5.1	
	04-19					5.3	4.8	4.4	4.1
	09-19					5.2	5.1	4.8	4.5
	04-20						-1.8		
	09-20						-2.2	1.4	1.3
	Μέγιστη	1.9	2.5	3.0	5.4	5.5	5.3	5.1	4.5
	Ελάχιστη	-1.6	1.2	1.9	2.3	3.0	-2.2	1.4	1.3
	Μέση	0.6	2.1	2.4	3.5	4.2	2.8	4.1	3.3
	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ	2.8	3.1	4.3	6.0	5.2			

Σημειώσεις:

- Εξαιρουμένου του ποσού της ενίσχυσης της κεφαλαιουχικής βάσης της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας €175 εκ για το 2015.
- Εξαιρουμένης της μη-επαναλαμβανόμενης δημοσιονομικής επιβάρυνσης ύψους €1,685 εκ. από την πώληση μέρους περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της ΖΚΤ στην Ελληνική Τράπεζα.

Συμπέρασμα

Η πανδημία και τα διάφορα μέτρα που έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της έχουν επηρεάσει αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα και ιδιαίτερα τον τομέα του τουρισμού.

Έχοντας υπόψη τις αρχικές εκτιμήσεις του Μαΐου 2020 για την οικονομία, διαφαίνεται ότι ο τομέας του τουρισμού επηρεάστηκε σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι αρχικά αναμενόταν. Από την άλλη τα περιοριστικά μέτρα που λήφθηκαν για την μετάβαση των Κυπρίων στο εξωτερικό, επέφεραν θετική επίδραση αφού το ετήσιο ποσό των €1,5 δις που αφορούσε δαπάνες στο εξωτερικό για σκοπούς αναψυχής, παρέμεινε εντός της οικονομίας. Επιπρόσθετα, το άνοιγμα της οικονομίας, και τα μέτρα στήριξης που λήφθηκαν περιορίσαν την αύξηση της ανεργίας και στήριξαν την κατανάλωση.

Βάσει των τελευταίων διαθέσιμων στοιχείων η Κυβέρνηση προχώρησε σε θετική αναθεώρηση των βασικών μακροοικονομικών προβλέψεων για το 2020, όπως παρουσιάζονται στον πιο πάνω πίνακα «Μακροοικονομικές και Δημοσιονομικές Προβλέψεις 2020».

Με βάση τα πιο πάνω στοιχεία και λαμβάνοντας υπόψη ότι μέχρι σήμερα οι μακροοικονομικές προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών, όπως και άλλων θεσμών και οργανισμών, ήταν συντηρητικές και με την επιφύλαξη ότι λόγω της πανδημίας του COVID-19 διανύεται ένα αβέβαιο περιβάλλον η διάρκεια του οποίου δεν μπορεί να προβλεφθεί, το Συμβούλιο θεωρεί ότι οι μακροοικονομικές προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών παραμένουν εντός αποδεκτών ορίων.